

TỔNG KẾT CUỘC HỘI THẢO VỀ DANH NHÂN LỊCH SỬ TRẦN THỦ ĐỘ (NHÂN DỊP KỶ NIỆM LẦN THỨ 800 NGÀY SINH CỦA DANH NHÂN)

GS Văn Tọa

Thưa các nhà lãnh đạo

Thưa các nhà khoa học

Thưa các đồng chí và các bạn

Thật không phải là ngẫu nhiên mà hôm nay chúng ta, gần 200 nhà khoa học, nhà văn hóa, nhà nghệ thuật, nhà thông tin, báo chí... lại hội họp đông đảo ở đây để thiết thực kỷ niệm lần thứ 800 ngày sinh của danh nhân lịch sử Trần Thủ Độ. Đây chính là một trong những nhiệm vụ thực hiện đường lối của Đảng và nhà nước về quá trình đổi mới toàn diện của đất nước: đổi mới kinh tế, đổi mới văn hóa, xã hội, đổi mới tư duy, mà trước hết là đổi mới tư duy.

Đổi mới tư duy về Sử học yêu cầu chúng ta phải nhận thức rõ hơn, sâu hơn hoặc có những nhận thức mới về những vấn đề lịch sử, nhân vật lịch sử còn chưa rõ, chưa sâu hoặc còn có chỗ chưa đúng với thực tế khách quan.

Tính Thái Bình đã từng làm như vậy, đã đi vào nhận thức mới về các nhân vật lịch sử, từ Lê Quý Đôn, Nguyễn Quang Bích đến Bùi Viện, Nguyễn Mậu Kiến...

và nay đến Trần Thủ Độ. Chúng ta hết sức hoan nghênh việc làm này và chân thành cảm ơn lãnh đạo tỉnh và lãnh đạo ngành văn hóa, thông tin tỉnh đã tổ chức ra cuộc hội thảo này.

Khi bước vào hội thảo, có đồng chí đã bàn khoăn là không biết Hội thảo có sôi động không, có khoa học không, có đem lại được điều gì mới không, thì qua Hội thảo với hơn 30 tham luận gửi đến và với hơn 20 bản được trình bày cùng gần một chục lượt người thảo luận, phát biểu ý kiến, chúng ta thấy Hội thảo thật là phong phú, sôi nổi, sinh động và cũng là nghiêm túc khoa học. Chúng ta báo cáo và tham luận, bình luận và tranh luận, đồng tình hoặc phản bác... Cuối cùng đã làm sáng tỏ được những vấn đề mà trước đây chưa rõ. Có những quan điểm mới phủ định các quan điểm cũ. Có những tư liệu mới bổ sung thêm vào mảng tư liệu còn chưa đầy đủ.

Tất cả đều xoay quanh các vấn đề về sự nghiệp và nhân cách của Trần Thủ Độ, đi kèm đó là có nhận xét các quan điểm sử học cũ nói về Trần Thủ Độ cũng như có kiến nghị những việc cần làm để gìn giữ và phát huy tác dụng của các di sản về Trần Thủ Độ.

I/ Về sự nghiệp và vai trò lịch sử của Trần Thủ Độ.

Qua nhiều tham luận và phát biểu ý kiến mỗi bài có chút ít đánh giá khác nhau bằng những khái niệm tổng quát, nội dung gần giống nhau như: Trần Thủ Độ là một nhân vật lịch sử lớn, một nhà chính trị kiệt xuất, một nhà tổ chức đại tài, một nhà chính trị tích cực đối

mới nhất triều Trần, một người dựng nước được mạnh
giữ nước được thành công, một nhà khai quốc công thần.

- Trần Thủ Độ, một bậc kỳ tài chí công vô tư, một
danh nhân có hạng... Nhìn chung lại, có thể nhất trí với
nhau nhận định Trần Thủ Độ là một danh nhân lịch sử
lớn của dân tộc cần được đưa trở về vị trí xứng đáng
của ông.

Những tài năng trên của ông được xem xét qua
nhiều hoạt động thực tiễn với những thành quả cụ thể,
như:

Dựng nên nhà nước Trần từ buổi ban đầu phù hợp
với yêu cầu phát triển của đất nước khi nhà nước Lý đã
suy vong không cứu vãn nổi, tổ chức và củng cố nhà
nước vững mạnh để bảo đảm cho sự nghiệp giữ nước
thành công khi có giặc ngoại xâm, mà biện pháp là:

- Xây dựng một nhà nước Phật giáo có tính pháp
quyền mang yếu tố trị nước của Khổng giáo, tạo nên một
nhà nước trung ương tập quyền vững mạnh lúc bấy giờ.

- Chăm lo phát triển kinh tế xã hội, đẩy mạnh
thêm một bước tư hữu hóa ruộng đất, phát triển kinh tế
hàng hóa, tiền tệ

- Coi trọng soạn thảo pháp luật và gìn giữ kỷ cương
phép nước, chống tham ô những lạm, chống ý thế cậy
quyền...

- Chăm lo xây dựng thống nhất, đoàn kết trong nội
bộ hoàng tộc cho đến triều đình và ngoài nhân dân.

- Có sách lược vừa mềm dẻo vừa quyết đoán với
mọi lực lượng chống đối.

Hội thảo cũng không quên gan cùng lao của Trần Thủ Độ với công lao của cả Hoàng tộc trong đó có bà Trần Thị Dung- Linh từ quốc mẫu (vợ Trần Thủ Độ) và đánh giá cao hơn công lao của bà so với sự đánh giá trước đây.

Nếu về sự nghiệp, Hội thảo đạt được nhất trí cao thì về nhân cách còn nhiều điểm có ý kiến khác nhau.

II. Nhân cách Trần Thủ Độ

Hội thảo tập trung vào 4 điểm:

1/ Về tư chất con người: thông minh hay dốt nát (dốt nát có liên quan đến tàn bạo)

Qua trao đổi thấy rằng, Thủ Độ tuy ít học, nhưng đó là ít về từ chương, khoa cử, còn tư chất thì thực chất là người *thông minh, tài giỏi* trong kinh bang, tế thế. Ông nhận thức đúng được yêu cầu khách quan của lịch sử và đẩy mạnh các hoạt động đưa xã hội VN tiến lên.

2/ Về phẩm chất. lấy tiêu chuẩn chủ yếu là phẩm chất trong dựng nước và giữ nước (tức tinh thần yêu nước) và mối quan hệ giữa quyền lợi chung và quyền lợi riêng (chí công vô tư) về tinh thần yêu nước, không còn ai nghi ngờ gì ở Trần Thủ Độ là: Ông đã hết lòng vì nước, biết "dựng nước mạnh để giữ nước bền" như có tham luận đã nói. Còn về mối quan hệ giữa công và tư, có tham luận đã ví ông chí công vô tư như Hồ Chủ tịch. Tất nhiên là so sánh thế nào cũng có khập khiễng, hơn nữa lại là so sánh 2 nhân vật cách nhau 8 thế kỷ và thuộc hai hệ tư tưởng khác nhau. Tuy vậy cũng có thể

thấy Trần Thủ Độ không hề có hành động thu vén cho quyền lợi riêng của cá nhân mình mà luôn luôn là cho Hoàng tộc nhà Trần, cho nhà nước Trần - một nhà nước của Hoàng gia đồng thời cũng là nhà nước của dân tộc.

3/ Về đạo đức nhân ái hay tàn bạo.

Người xưa chê ông là tàn bạo, nhất là đối với tôn thất nhà Lý. Hội thảo thừa nhận điều đó là có, nhưng cũng đưa thêm tư liệu và nhận định bổ sung vào việc lập mưu giết hại toàn bộ tôn thất nhà Lý ở lễ tế tổ tiên nhà Lý và cho rằng việc đó chưa hẳn đã xảy ra như thế. Điều quan trọng là cần nhận thức động cơ của hành động gọi là "tàn bạo" đó. Hoàn toàn không phải động cơ về quyền lợi cá nhân, hận thù riêng tư, mà là vì việc lớn cũng có một vương quyền mới được xác lập. Do đó cũng cần được đánh giá cho đúng.

Ngoài việc đó ra thì không có tư liệu nào nói ông là người bất nhân, bất nghĩa với anh em và với quần chúng.

4/ Về việc duy trì chế độ nội tộc hôn mà có người coi là "loạn luân" hay thậm chí có người phê phán là cuộc sống "chớ, ngựa"

Hội thảo thừa nhận có việc đó, nhưng việc đánh giá như thế nào cho đúng là theo những quan điểm khác nhau. Những người theo cương thường Nho giáo lễ dĩ nhiên là lên án. Nhưng trong đời sống dân tộc và nhân loại có thể có nhiều hệ quy chiếu khác nhau để đánh giá, nhất là còn phải căn cứ vào điều kiện và hoàn cảnh xuất thân của Hoàng tộc nhà Trần lúc bấy giờ. Hơn nữa

xét trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước thì điều này không có ảnh hưởng tiêu cực gì, nên Hội thảo coi là không nhất thiết phải phê phán.

III/ Nhận xét về: Sử học với Trần Thủ Độ từ trước tới nay.

Trong những phân tích, bình luận trên các tham luận tránh không khỏi đụng đến thái độ của các sử gia và một số nhà chính trị trước đây đối với Trần Thủ Độ. Nhiều tham luận cho rằng, các sử gia trước Ngô Sĩ Liên có thái độ đúng mức hơn đối với Trần Thủ Độ. Các sử gia theo hệ quy chiếu phong kiến không giáo có phần phê phán quá nặng nề, do đó chưa công bằng đối với Trần Thủ Độ. Những công trình cổ sử sau này, kể cả gần đây nhất ở, thế kỷ XX, cũng rập theo nhưng đánh giá cũ mà chưa có nhận định mới, khách quan hơn về Trần Thủ Độ. Chính vì vậy mà việc khai thác và phát huy những di sản tích cực của Trần Thủ Độ chưa được quan tâm đúng mức.

IV/ Kiến nghị của Hội thảo về khai thác và phát huy tác dụng của những di sản tích cực của Trần Thủ Độ.

1/ Trong sử học cần dựng lại thân thế và sự nghiệp của Trần Thủ Độ theo nhận thức mới hiện nay, kể cả trong việc biên soạn sách giáo khoa, sách về danh nhân lịch sử, cũng như trong văn hóa, nghệ thuật

2/ Tôn tạo các khu lưu niệm cho xứng với tầm vóc của danh nhân.

3/ Có thể đặt tên đường phố Trần Thủ Độ ở các thị trấn, thị xã, thành phố mà trước hết là ở Thái Bình, Hà Nội và Thành phố Hồ Chí Minh.

Thưa các đồng chí và các bạn.

Hội thảo của chúng ta cũng như các cuộc hội thảo khoa học khác không bao giờ tự nhận là mình có được tiếng nói cuối cùng. Những tìm tòi, nhận thức mới của chúng ta hôm nay chỉ đánh dấu một bước đi sâu hơn vào thực tế lịch sử.

Chúng ta tiếp tục giải quyết những điểm còn bất đồng hoặc tồn nghi và mong có được những thành công mới trong sưu tầm nghiên cứu khoa học về nhân vật lịch sử này./.